

çalanmasından sonra Batı Anadolu'nun en kuvvetli beyliği haline gelen Germiyanogulları şehri kuşatma altına aldılar. Ancak Katalanlar'ın imdada yetişmesi üzerine muhasarayı kaldırdılar. Fakat bu defa şehre yardım için gelen Katalanlar kaleye girerek her tarafı yağmaladılar. Onların çekilmesinden sonra şehir Germiyanogulları tarafından yeniden kuşatıldı ve haraca bağlandı. 1324'te tekrar Germiyan hücumuna uğradı, ancak II. Andronik şehrin imdadına yetişti. Şehir bundan kısa bir süre sonra da Aydınogulları'nın himayesine girdi. Böylece Batı Anadolu'da Türkler'in eline geçmeyen tek Bizans şehri olarak 1391'de Yıldırım Bayezid tarafından fethedilmeye kadar varlığını korudu. 1402'de Timur'un istilâsına uğradı; onun çekilmesinden sonra da İzmir beyi Aydınoğlu Cüneyd Bey'in eline geçti. Nihayet II. Murad tarafından kesin olarak Osmanlı hâkimiyetine alındı.

Daha Yıldırım Bayezid tarafından ilk fethedildiği sırada imar hareketlerine sahne olan şehirde bir cami ve medrese inşa ettirildi; şehirden elde edilen vergi gelirleri de bu eserlere ve Bursa'daki imaretine vakfedildi. XVI. yüzyıl başlarına ait bir *tahrir** defterine göre, tamamı Yıldırım Bayezid vakfına bağlı bulunan Alaşehir dokuzu müslüman, altısı gayri müslim olmak üzere on beş mahalleden ibaret gelişmiş bir kasaba idi. Bu devirdeki bazı kalabalık mahalleleri Cami (Yıldırım Bayezid), Palanduz, Pazar, Yazıcı Ali, Depeçik Mescidi, Poştullu, Sovucak, Kara Abdi Mescidi, Tekfurkapısı, Kirpas, Yarhisar ve Hızırilyas adlarını taşımakta idi. Bu tarihlerde toplam 4000'e ulaşan nüfusun 3200 kadarını müslümanlar teşkil ediyordu. Şehir halkının tamamı Yıldırım Bayezid vakfı *raiyyet**'i olup *avâriz** vergilerinden muaftı (BA, TD, nr. 166, s. 448).

Alaşehir, XVII. yüzyılda daha da gelişerek yirmi dört mahalleden ve çoğu toprak örtülü 2070 evden teşekkül eden canlı bir ticaret merkezi durumuna gelmiştir. Evliya Çelebi'nin belirttiğine göre şehirde dokuz han, yetmiş kadar boyahane, birçok tabakhane, iki hamam, on altı mektep, yirmi dört irili ufaklı cami, 800 dükkân bulunmaktaydı. Bu dükkânların çoğu, ayda bir büyük pazar kurulduğunda civardan gelen tüccarlar tarafından işletilmekteydi. Ayrıca Alaşehir'in nefti boyası, ince pamuklu kumaşı, balı, üzümü ve armudu pek meşhurdur. Şehir XVIII ve XIX. yüzyıllar boyunca

nüfus ve ekonomik yönden gelişmesini sürdürdü. Özellikle İzmir-Kasaba demiryolunun 1 Mart 1875'te buraya ulaşması bu gelişmeyi daha da hızlandırdı. XVIII. yüzyıl ortalarında 7000-8000 olan nüfusu 1890'a doğru 22.000'e ulaştı.

Alaşehir Osmanlı hâkimiyetine girince Aydın sancağına bağlı bir kaza haline getirilmişti. Alaşehir kazası Fâtih devrinde idarî bakımdan İnegöl (bugünkü Sarıgöl) ve Sart nahiyelerini de içine almakta iken (BA, TD, nr. 8, s. 145, 179), XVI. yüzyılda Sart ayrı bir kaza olarak teşkilâtlandırılmıştı. Bu dönemde Alaşehir'in yetmiş altı köyü, on iki de mezraası mevcuttu. XIX. yüzyıla kadar idarî durumunu koruyan Alaşehir, ulaşım kolaylığı sebebiyle 1867'de Saruhan (Manisa) sancağına bağlandı. 1904'te sadece İnegöl nahiyesinin bağlı bulunduğu kazada yine yetmiş altı köy vardı.

Yunanlılar'ın İzmir'i işgal etmeleri üzerine 16-25 Ağustos 1919'da toplanan Alaşehir Millî Kongresi'nde işgale silâhla karşı koyma konusunda önemli kararlar alındı ve İngiltere, Fransa, İtalya ve Amerika Birleşik Devletleri temsilcilerine birer nota gönderildi. 26 Haziran 1920'de Yunan işgaline uğrayan şehir, 4 Eylül 1921'de Türk ordusu tarafından yanmış yıkılmış vaziyette geri alındı. Cumhuriyet döneminde yeniden imar edilerek çehresi değiştirildi. 1927 sayımına göre 7200 olan nüfusu ilk defa 1950'de 10.000'i aştı ve 1970'te 20.000'e, 1985'te de 29.500'e ulaştı. Bugün önemli tarihî eserleri arasında Yıldırım Camii, Şeyh Sinan Camii ve Kurşunlu Han sayılabilir.

Ziraata dayalı ticarî hayatın ağır bastığı Alaşehir'de gıda maddeleri üretimi ile ilgili sanayi, yağ ve çirçir fabrikaları bulunmaktadır. Son derece verimli olan Alaşehir ovasında başta tahıl olmak üzere

re pamuk, tütün, armut, zeytin ve üzüm yetiştirilmekte, ayrıca ilçede hayvancılıkla da uğraşılmaktadır.

Alaşehir ilçesinin merkez bucağından başka Yeşilyurt adlı bir bucağı vardır. Yüzölçümü 977 km² olan ilçenin 1985 sayımına göre nüfusu 82.593, nüfus yoğunluğu ise 85'tir.

BİBLİYOGRAFYA :

BA, TD, nr. 8, s. 145, 179; nr. 166, s. 448; İbn Bîbî, *Tevârîh-i Âli Selcûk* (nşr. M. Th. Houtsma), Leiden 1902, s. 37; Enverî, *Düsturnâme* (nşr. Mükrimin Halil [Yınanç]), İstanbul 1928, s. 38-39; Âşikpaşazâde, *Târih*, s. 56, 64-65; Kâtip Çelebi, *Cihannümâ*, İstanbul 1145, s. 637; Evliya Çelebi, *Seyahatnâme*, IX, 53-54; Ch. Texier, *Küçük Asya* (trc. Ali Suad), İstanbul 1339, II, 92-96; R. Akıncı, *Eski Philadelphia Bugünkü Alaşehir*, İzmir 1949; Dukas, *Bizans Tarihi* (trc. Mirmiroğlu), İstanbul 1956, s. 9, 44, 50; W. M. Ramsay, *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası* (trc. Mihri Pektaş), İstanbul 1960, s. 130; Himmet Akın, *Aydınoğulları Tarihi Hakkında Bir Araştırma*, Ankara 1968, s. 79, 100-102; *Manisa İl Yıllığı*, Manisa 1973; George Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi* (trc. Fikret İşıltan), Ankara 1981, s. 454-455, 467, 505; Uzunçarşılı, *Anadolu Beylikleri*, s. 42, 106, 249; Osman Turan, *Selçuklular Zamanında Türkiye Tarihi*, İstanbul 1984, s. 95, 150-151, 154-155, 160, 289-290; Cuinet, III, 571 vd.; Besim Darkot — Metin Tuncel, *Ege Bölgesi Coğrafyası*, İstanbul 1988, s. 38-40; Besim Darkot — Mükrimin Halil Yınanç, "Alaşehir", *IA*, I, 290-293; "Alaşehir", *EI²* (İng.), I, 346.

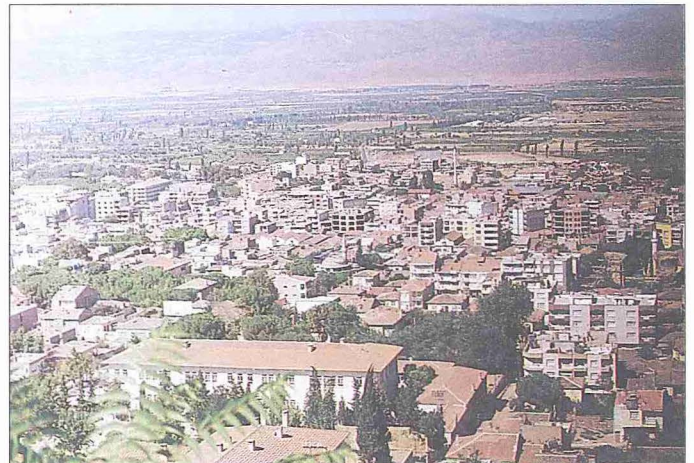

FERİDUN EMECEN

ALATURKA

Önceleri yalnız mûsikide,
daha sonra
başka alanlarda da kullanılan
bir terim.

Batı dillerinde kullanılan İtalyanca *alata turca* (Türk tarzında) teriminin Türkçe'deki söyleniş şeklidir. Osmanlı ordusu ile elçi alaylarında yer alan mehter

Alaşehir'den
bir görünüşü

takımının Avrupa'da bıraktığı tesir altında doğmuş, önce yalnız bir müzik terimi olarak kullanılırken sonraları Avrupa'ya Türkler tarafından tanıtılan çeşitli yenilikleri de içine alan genel anlamda bir terim haline gelmiştir.

Mehter takımının daha çok Doğu ve Orta Avrupa'yı etkilemiş olmasına rağmen terimin İtalyanca'dan gelmesi, bu dilin klasik Batı müziğinin terminoloji dili olması sebebiyledir. İlk defa İtalyan asıllı Fransız besteci Giovanni Battista Lulli (ö. 1687), Molière'in *Kibarlık Budalası* için yaptığı müziğe "alla turca" adını vermiş, özellikle XVIII. yüzyılın Alman bestecileri de bu ismi severek kullanmışlardır. Avrupa sosyal hayatı üzerinde derin izler bırakan II. Viyana muhasarası (1683) sırasında, mehter takımının hâfizalardaki eski hâtırası güçlü biçimde tekrar canlanmış ve bunun en etkileyici unsurları olan kös, davul, nak-kare, üçköşe ve ziller, XVIII. yüzyılın başlarında davul, timpani, senbal ve trianpl olarak orkestraya dahil edilmişlerdir. Orkestranın aldığı bu yeni ve zengin şekil üzerine Gluck, Haydn ve Mozart gibi Alman besteciler "Janitscharenmusik" (yeniçeri müziği) adını verdikleri Osmanlı askerî müsikisini hatırlatacak ritim ve nağme düzeni içinde bazı kısa besteler yapmışlar ve "marcia alla turca" (Türk tarzında marş) veya sadece "alla turca" adını verdikleri bu parçaları senfonik eserleri içinde birer bölüm olarak kullanmışlardır. Aynı adı taşıyan bu tip besteler daha sonra Grétry, Weber, Beethoven, Rossini, Sir Henry Bishop ve Saint Saëns gibi kompozitörler tarafından da yapılmıştır. Mozart'ın K. 331 La Majör Piyano Sonatı ile Beethoven'ın op. 113 Atina Harabeleri Uvertürü'nün

inde yer alan parçalar en tanınmış "alla turca"lardır.

Tanzimat'tan sonra Müzika-i Hümayun'a alınan yabancı şef ve çalgıcılar aracılığıyla Türkçe'ye **alaturka** şeklinde giren terim, Avrupa'daki kullanılışından farklı ve yanlış olarak, yabancıların beslediği Türk tarzı eserler için değil, gerçek Türk müsikisi için kullanılmıştır. Ayrıca bu terim Avrupa'da Türkler aleyhine bir küçümseme veya hakaret anlamı taşımadığı halde, Osmanlı sarayındaki Batılılaşma cereyanı içinde, Avrupaî olmayan, Türk-İslâm geleneklerine bağlı maddî ve mânevî pek çok özelliği de içine alan "ilkel, kaba, rüküş" karşılığı bir terim haline gelmiştir. Alaturka teriminin halk arasında yerleşmesi üzerine, bunun karşıtı da "Avrupai" anlamında **alafiranga** (Frenk usulü) şeklinde, Batı dillerinde bulunmayan bir yapma kelimeyle ifade edilmeye başlanmıştır. Takvim ve saatte milletlerarası esasların kabulünden önce hicrî-kamerî (Arabî) takvimin yanı sıra, yeni sistemin kabulünden sonra da bir süre daha halk arasında yaygın olan Türkler'in kullandığı hicrî-şemsî (Rûmî) takvime, yeni takvimden (alafiranga) ayırt edilebilmesi için "alaturka takvim", güneşin batışını 12.00 kabul eden ezanî saate de yine alafiranga

saatten ayırt edilebilmesi için "alaturka saat" denilmiştir.

Müzikolog Hüseyin Sadeddin Arel'in "Türk müsikisi" yerine kullanılmaması için büyük çaba harcadığı **alaturka** kelimesi ile bir dönem onunla birlikte Doğu-Batı kültür çatışmasını sembolleştiren **alafiranga** kelimesi artık eskisi kadar rağbet görmemektedir. Alaturka, bugün Türkiye'de ve Batı dünyasında hemen sadece ayak taşlı helâ ile klozeti (alafiranga helâ) ayırmak için söylenmekte (bk. ABDESTHANE), yine Batı'da bunun dışında yalnız cezve ile pişirilen kahveye "café alla turca" denilmektedir (ayrıca bk. MEHTER, TUĞ).

BİBLİYOGRAFYA :

Mahmud Ragıp Kösemihal (Gazimihal), *Türkiye-Avrupa Musiki Münasebetleri*, İstanbul 1939, s. 24-26, 32-33, 55-59; a.mlf., *Türk Askeri Müzikaları Tarihi*, İstanbul 1955, s. 33-38; a.mlf., *Musiki Sözlüğü*, İstanbul 1961, s. 9, 151; Haydar Sanal, *Mehter Musikisi*, İstanbul 1964, s. 83, 90; Öztuna, *TMA*, I, 27; II/2, s. 342.

CİNUÇEN TANRIKORUR

ALÂÜDDEVLE, Muhammed b. Rüstem

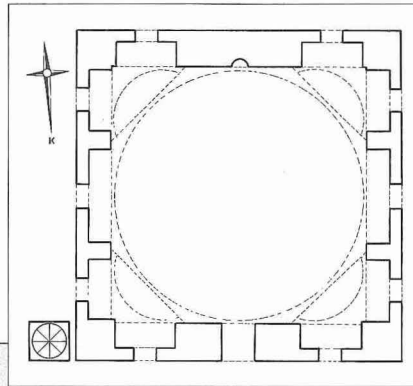
(bk. MUHAMMED b. RÜSTEM).

ALÂÜDDEVLE CAMİİ

Gaziantep'te
Dulkadroğulları devrine ait cami.

Uzunçarşı'da bulunan ve halk arasında Ali Dovla Camii adıyla anılan bina, Evliya Çelebi'nin verdiği bilgiye göre Dulkadroğulları Alâüddeve Bozkurt Bey (1479-1515) tarafından yaptırılmıştır. Günümüze ulaşabilen en önemli orijinal kısımları minaresi ile avlu döşemeleridir. Silindirik gövdeli minarede zencerek motifli kuşak, şerefe korkuluklarında da sağır nişler biçimindeki taş levhalar dikkati çekmektedir. Avlu döşemelerinde siyah beyaz taş dizileri ile iç içe dikdörtgenler meydana getirilmiş, cümle kapısı önünde de kırmızı mermer ve siyah taşlar kullanılmıştır. Son cemaat yeri bulunmayan binanın tromplarla geçişi sağlanan tek kubbesi, yaklaşık 15.30 m. kadardır. Minare ile cami arasında küçük bir aralık mevcuttur.

Harap durumda olan cami, beş yıl süren ımeceyle, her mahalle halkının birer gün çalışması sonucu 1901 yılında tekrar ibadet edilecek hale getirilmiş ve bu

Alâüddeve
Camii ve
planı -
Uzunçarşı/
Gaziantep

